

Saavutettavuus vapaaehtoistoiminnassa

Webinaari 21.3.2023

Mitä tarkoittaa saavutettavuus vapaaehtoistoiminnassa?

Kansalaisareena

Valikkoverkosto Saavutettava vapaaehtoistoiminta

Vapaaehtoistoiminta osallisuutena

”Vapaaehtoistoiminta on omasta halusta lähtevää, palkatonta toimintaa, jota tehdään omia arvoja vastaavan yhteisön hyväksi.

Se on merkki halusta osallistua ja vaikuttaa ja sen tulisi olla kaikkien kansalaisoikeus.”
(Laimio ja Välimäki 2009.)

Vapaaehtoistoiminta on

- tapa osallistua yhteiskuntaan
- elää omien arvojen mukaista elämää

Vapaaehtoistoiminta hyödyttää myös tekijää.

Mahdollisuus osallistua vapaaehtoistoimintaan on yhdenvertaisuutta.

Saavutettavuus hyödyttää yleensä kaikkia.

Vapaaehtoistoiminnan osapuolet

Vapaaehtoistoiminnan osapuoliksi on perinteisesti katsottu vapaaehtoinen ja avunsaaja sekä heidän välillään toimiva koordinaattori.

- Tukea tuottava vapaaehtoistoiminta
- Osallistava vapaaehtoistoiminta
- Tuettu vapaaehtoistoiminta
- Palveluja tuottava vapaaehtoistoiminta
- Vertaistoiminta
- Talkoo-, keräys- ja tapahtumatoiminta

(Vihiniemi, 2020 / Päivitetty 2022, Kansalaisareena ry.)

Avun saajasta auttajaksi

Tuki ja tehtävien muokkaaminen mahdollistavat auttajana toimimisen myös henkilöille, jotka on perinteisesti nähty avun saajana.

Roolin ei tarvitse perustua yksilön ominaisuuksiin, kuten terveydentila tai toimintakyky. Sama henkilö voi olla eri hetkinä sekä vapaaehtoisen että avun saajan roolissa.

Saavutettavan toiminnan luomisessa vapaaehtoisen osaaminen, asiantuntemus ja luovuus voivat olla tehtävien muotoilun lähtökohta. Työntekijän ei tarvitse yrittää tietää kaikkea!

Yksilöllinen ja rakenteellinen tuki

Muodollisessa vapaaehtoistoiminnassa kaikki vapaaehtoiset saavat tukea.

Tuettu vapaaehtoistoiminta

- Yksilöllinen tuki, joka toteutetaan lisäresurssilla

Saavutettava toiminta

- Toiminta suunnitellaan inklusiiviseksi.
- Yksilölle tarjottava tuki on työväline, jolla inklusiivisuutta toteutetaan
- Resursointi jo suunnitteluvaiheessa

Usein toiminta on sekoitus molempia:
vapaaehtoisille räätälöidään yksilöllistä tukea samalla,
kun toiminnan rakenteita kehitetään.

Esteettömyys ja saavutettavuus

- **Esteettömyys** viittaa rakennetun ympäristön esteettömyyteen.
- **Saavutettavuus** tarkoittaa esimerkiksi tiedon, palveluiden ja yhteisöjen tavoitettavuutta.
- Saavutettavuutta käytetään myös esteettömyyden kattokäsitteenä.

Kenelle toiminta on tarkoitettu?

Millainen ihmiskäsitys toiminnan taustalla on?

Saavutettavuuden osa-alueita

Sosiaalinen

- julkilausuttu yhdenvertaisuus ja käytännöt syrjintään puuttumiseksi
- moninaisuuden aktiivinen huomioiminen suunnittelussa ja viestinnässä

Kognitiivinen

- viestintä (digitaalinen + kielellinen)
- ymmärryksen tuki

Taloudellinen

- suorat tai epäsuorat kustannukset

Fyysinen

- esteettömät tilat
- aistien huomiointi
- alueellisuus
- esteettömyydestä taiesteellisyydestä tiedottaminen

Arvojen tarkastelu ammattilaisen työkaluna

Onko lupa kokeilla, onnistua ja epäonnistua?

Kuka on asiantuntija?

Miten ympäristön normit vaikuttavat meihin, kun kohtaamme ihmisiä?

Kuulemmeko palautteen?

Vapaaehtoinen asiantuntijana

Onko vapaaehtoinen tasa-arvoinen kehittäjä vai viiteryhmänsä edustaja?

- Vapaaehtoinen ei aina halua olla kokemusasiantuntija
- Vapaaehtoinen voi vaikuttaa ja osallistua yhteiskehittämiseen myös vapaaehtoisen roolissa
- Muista koulutettujen kokemusasiantuntijoiden osaaminen, kun etsit tietyn kohderyhmän näkökulmaa

Erilaisia lähestymistapoja

Käytännön tarpeista lähtevä mukauttaminen: Toimintaan tullut vapaaehtoinen, jolle olemassa oleva toiminta ei ole soveltunut. Kehitetään mukautettuja tai uudenlaisia tehtäviä.

Etsivä näkökulma: Suunnitellaan toimintaa tietyille kohderyhmälle.

Inklusiivinen kehittäminen: Suunnitellaan toimintaa yli kohderyhmärajojen.

Kohderyhmääjattelua vai inklusiivisuutta?

Monet saavutettavuutta lisäävät mukautukset sopivat erilaisille kohderyhmille tai hyödyttävät kaikkia vapaaehtoisia.

Esimerkiksi selkeä kieli ja tukikuvitetut materiaalit hyödyttävät suomen kieltä opettelevia, henkilöitä joilla on hahmotuksen haasteita ja henkilöitä, joiden lukutaito on heikko.

Etsi vinkkejä rohkeasti myös oman tontin ulkopuolelta!

Saavutettava vapaaehtoisen polku

Muodollisessa vapaaehtoistoiminnassa kaikki vapaaehtoiset saavat tukea.
Saavutettavuutta voi tarkastella eri vaiheissa vapaaehtoisen polkua:

Kiinnostuminen: tieto tavoittaa

Toimintaan liittyminen: Yhteydenottokanavat, mahdollisuus kokeilla, selkeät palautekanavat

Toimintaan osallistuminen: Yksilöllisyys, yhteisön tuki

Tauko tai lopettaminen

Kun päämäärä on selvillä, mitä tarvitaan että sinne päästään?

Kaikki vapaaehtoiset tarvitsevat samat perustiedot tehtävistä.

- Missä?
- Milloin?
- Miten valmistaudun?
- Mitä teen?
- Kenen kanssa?

Kognitiivinen tuki

Sosiaalinen tuki

Lähteet

Laimio ja Välimäki 2009: Vapaaehtoistoiminta kehittyi. Keski-Suomen Sosiaaliturvayhdistys. Jyväskylä. Verkkolähde. Luettu 17.3.2023. <https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2022/03/Vapaaehtoistoiminta-KEHITTYI.pdf>

Vihiniemi, 2022: Vapaaehtoisen motiivit ja motivointi. Kansalaisareena ry, Helsinki. Verkkolähde. Luettu 17.3.2023. <https://kansalaisareena.fi/aloittavan-vapaaehtoistoiminnan-koordinaattorin-opas/vapaaehtoisten-motiivit-ja-motivointi/>

Tietoa ja työkaluja vapaaehtoistoimintaan

- **Kansalaisareenan Tuettu vapaaehtoistoiminta -julkaisu:** https://kansalaisareena.fi/wp-content/uploads/2017/11/Tuettu_vapaaehtoistoiminta_WEB_KORJ2.pdf
- **Hyvän elämän kortit vapaaehtoistoiminnan suunnitteluun:** <https://verneri.net/yleis/tuettu-vapaaehtoistoiminta>
- **Vapaaehtoistoiminta osallisuuden tukena:** <https://thl.fi/fi/web/hyvinvoinnin-ja-terveyden-edistamisen-johtaminen/osallisuuden-edistaminen/heikoimmassa-asemassa-olevien-osallisuus/osallisuuden-edistamisen-mallit/vapaaehtoistoimintaa-jarjestamalla-ja-tukemalla-voidaan-lisata-osallisuutta>
- **Selkokielen opas vapaaehtoistyöstä maahanmuuttaneille:**
<https://papuri.papunet.net/#/lue/12744/b241611f359a402703f91a9f3868f54e/>
- **Vapaaehtoistyö Suomessa -esite maahanmuuttaneille:**
http://www.kierratyskeskus.fi/files/7308/Vapaaehtoistyö_suomessa_taitettu_19913VETYv.pdf

Moninaisuudesta ja yhdenvertaisuudesta

- Laajasti oppaita ja tarkistuslistoja moninaisuuden, esteettömyyden ja saavutettavuuden huomioimiseen: <https://www.kulttuuriakaikille.fi/saavutettavuus>
- Verkkokoulutus antirasismista ammattilaisille: <https://thl.fi/fi/web/maahanmuutto-ja-kulttuurinen-moninaisuus/tyontueksi/verkkokoulutus-antirasismista-ammattilaisille>

Saavutettava kieli ja viestintä

- **Selkokeskus** kouluttaa ja opastaa: <https://selkokeskus.fi/>
- **Saavutettavan kielen työkalupakki:** <https://www.saavutettavakieli.fi/>
- **Syrjimätön kieli:** <https://www.ksl.fi/julkaisut/syrjimatton-kieli/>
- **Autismin ja neurokirjon syrjimätön sanasto:**
<https://asy.fi/autismin-ja-neurokirjon-uusi-syrjimatton-sanasto-on-julkaistu/>
- **Sateenkaarisanasto:** <https://thl.fi/fi/web/sukupuolten-tasa-arvo/tasa-arvon-edistaminen/tietopaketti-sateenkaarilapsista-ja-nuorista-ammattilaiselle/pieni-sateenkaarisanasto>

Saavutettava verkkoviestintä

- Kognitiivisesti saavutettava verkkoviestintä: <https://www.selkeastimeille.fi/>
- Saavutettavat digitaaliset asiakirjat -koulutus: <https://www.eoppiva.fi/koulutus-aihealueet/viestinta-ja-vuorovaikutus/>